

El meu Joan Bastardas

José Enrique Gargallo Gil

Universitat de Barcelona. Institut d'Estudis Catalans

«Carta consolatòria que J. B. escriu el 15 de novembre de l'any 2001, un dijous sense sol, a l'amic J. E. G., que té el genoll convalescent i no es pot moure de casa.

Avui tempesteja i no és gens agradable sortir de casa. Això, estimat amic, ha de ser consol per a tu. Quan una hèrnia discal em va obligar a restar a casa amb mobilitat reduïda, vaig fer un llibre, els *Diàlegs*. Va ser un bon consol. A casa es fa molta feina.

Mira: els docents, sobretot els universitaris, quan envellim tenim també un consol que no solen tenir la resta de mortals. Molts dels nostres amics són molt més joves que nosaltres: deixebles o simplement dones i homes que han esdevingut col·legues de fet o d'esperit. Seguim la seva trajectòria que omple d'esperança. Sovint ens fan arribar els seus treballs amb dedicatòries cordials. I això ens fa sentir estimats. Què més podem demanar? Que Déu ens els guardi. Ara, tu has volgut dedicar-me un excel·lent estudi (encara a mig llegir) amb la més enginyosa de les dedicatòries impreses que jo mai hagi vist i oït. És una dedicatòria bella i eficaç, perquè intriga i es fa llegir i la companyia no podia ser més excel·lent. Que aviat puguis tornar a córrer!»

Després de donar-hi voltes, m'he decidit a transcriure íntegrament el text de la carta que Joan Bastardas m'adreçà un mes de novembre que s'allunya en el record. Convalescent d'una operació de menisc, vaig rebre aquesta penyora epistolar com un tresor, que he rellegit centenars de vegades. El meu estudi al·ludit, redactat en gallec, versava sobre enclavaments romànics de frontera i duia una dedicatòria impresa en català, *Als meus Joans*, el sentit de la qual només es revelava en la darrera frase de l'estudi: «Peñor que dedico, neste mes de San Xoan do ano 2001, a dous mestres da filoloxía, Joan Bastardas e Joan Veny.»

Divuit anys després, reprenc la formulació ben personal d'aquella dedicatòria compartida, però adreçada ara d'una manera exclusiva a aquest savi senzill, llatísta empeltat de romanista (com ell solia dir de si mateix), d'una humanitat que traspua en cada frase de la carta escrita aquell novembre.

Jo no vaig gaudir del seu mestratge d'una manera directa, a diferència dels seus deixebles llatínistes, alumnes de l'Escola de Filologia Llatina de la Universitat de Barcelona. Tampoc no vaig poder compartir amb ell espais intel·lectuals com la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, a la qual s'incorporà com a membre el 1972; o el veí Consejo

Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) a l'entorn del *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae* (GMLC), com sí que van fer altres col·legues catalanistes, llatínistes o romanistes. Jo vaig fer-ne la coneixença tard: a mitjans de la dècada dels vuitanta, justa-

ment quan es trobava proper a la jubilació acadèmica. I la imatge primera que en servo em fa pensar en aquella que retraten sovint alguns dels seus deixebles o col·legues: la de l'home afable amb barba canosa i fumador de pipa, habitual de la part solana del primer pis del Pati de Lletres.

Nascut a Barcelona el 4 de febrer de 1919, el moment de la jubilació li arribà al llarg del curs 1985-1986. L'avinentesa de coincidir en aquesta mateixa fita professional amb tres professors de la Facultat de Filologia —Antoni M. Badia i Margarit, Ernesto Carratalá i Enric Moreu-Rei— motivà la iniciativa del Deganat d'organitzar una festa acadèmica en homenatge a tots quatre. I, si bé al nostre Joan Bastardas no li plaïen els homenatges —com ens recorden els qui el van conèixer bé—, hi va participar a l'Aula Magna el dia 29 de maig de 1986 amb una breu intervenció publicada amb el títol de «La història semàntica i la vida i la mort dels nostres mots». De fet, fou la primera vegada que el vaig sentir en un acte públic. Ara, rellegint el text corresponent, m'adono que hi havia sembrades idees i

Jo vaig fer-ne la coneixença tard: a mitjans de la dècada dels vuitanta, justament quan es trobava proper a la jubilació acadèmica.

mirades que recuperaria més endavant: «perquè no solament els poetes han de conservar-nos el nom de cada cosa. Ho hem de fer també els docents explicant i divulgant la meravellosa història dels nostres mots, perquè la història ens els farà més entranyables».

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Una dècada després, Joan Bastardas publicà el llibre *Diàlegs sobre la meravellosa història dels nostres mots* (1996); un llibre singularíssim en què dialoguen al llarg de cinc capítols deliciosos el personatge d'en Joan, professor, i el d'en Ramon, alumne únic, al voltant dels «nostres» mots, a propòsit d'una «nosalteritat» que és la catalana, però dins del seu context romànic i a partir de la comuna matriu llatina. És una de les moltes publicacions de Joan Bastardas, i és la penyora llibresca que jo he volgut triar en aquesta breu semblança.

En Joan Bastardas era un enamorat de les paraules, de les llengües i la literatura, del món clàssic. I

també de la terra, de la natura, de l'entorn vegetal. És per això que solia portar els alumnes al jardí botànic annex a l'edifici històric de la Universitat de Barcelona per fer-hi explicacions pràctiques sobre «paraules i coses», sobre literatura clàssica. Per això també resulta significativa la darrera frase dels seus *Diàlegs*: «Ara és

En Joan Bastardas era un enamorat de les paraules, de les llengües i la literatura, del món clàssic.

hora de donar un tomb sota les branques nues dels vells tells i sota el fred de l'hivern.» Potser una evocació de l'hivern de la vida? Sigui com sigui, la seva culminà el 31 de gener de 2009 a la ciutat natal, Barcelona, a només quatre dies del norantè aniversari. En el comiat plorava la Candelera, al cor de l'hivern. ■

El plaer de compartir

Trias Galetes - Biscuits, S.A.

Ctra. de Sils, 36
17430 Santa Coloma de Farners
Tel. 972 84 12 13
www.trias.cat